

Uvod u veb i internet tehnologije

Uvod u računarske mreže

Uloga i način rada računarskih mreža

Uloga računarskih mreža

Korišćenje računarskih mreža:

- U današnje vreme skoro nezamislivo korišćenje računara koji nisu povezani sa drugim računarima
- Računari su stavljeni u nove uloge, broj korisnika sve veći
- U mreže se povezuju i pametni telefoni, tableti, ali i televizori, kućni uređaji, senzori itd.
- Objedinjavanje telekomunikacionih usluga: jedinstvena mrežna infrastruktura za prenos glasa, podataka, radio i TV signala
- Internet stvari (internet-of-things, IoT) predviđa umrežavanje svih svakodnevnih objekata koji nas okružuju

Uloga računarskih mreža

Uloga računarskih mreža:

- Komunikacija - : elektronska pošta, društvene mreže, Skype, Viber,...
- Deljenje informacija i podataka
- Deljenje softvera: kupovina karte preko veba, određivanje rute putovanja, realizacija bankarske transakcije itd.
- Deljenje hardverskih resursa: štampača, skenera itd.

Način rada u mreži

Najčešći načini izvršavanja poslova u računarskim mrežama su:

- Centralizovana obrada
- Klijent-server okruženje
- Mreža ravnopravnih računara

Komponente računarskih mreža

Komponente računarskih mreža

Računarska mreža je sistem koji se sastoji od skupa **hardverskih uređaja** međusobno povezanih **komunikacionom opremom** i snabedeven odgovarajućim **kontrolnim softverom**, kojim se ostvaruje kontrola funkcionisanja sistema tako da je omogućen prenos podataka između povezanih uređaja.

Dakle, komponente mreže su:

- Mrežni hardver
- Komunikacioni kanali
- Mrežni softver

Mrežni hardver

- Da bi uređaj mogao biti umrežen neophodno je da sadrži specijalizovan deo hardvera namenjen umrežavanju, koji se smatra delom komunikacione opreme
- Obično je to **mrežna kartica** (mrežni adapter ili LAN kartica – network interface controller, NIC), koja se ugrađuje u računar i omogućava uređaju fizički pristup mreži
- Izlaz iz mrežne kartice je najčešće RJ45 priključak na koji se priključuje UTP kabl

Mrežni hardver (2)

- Skoro svi stoni računari imaju ugrađenu ovu karticu, dok prenosni imaju ugrađenu karticu za bežično povezivanje (WNIC)

- Svaku mrežnu karticu karakteriše jedinstvena fizička (MAC) **adresa** kojom se uređaj jedinstveno identifikuje prilikom komunikacije
- Osim mrežnih kartica, za umrežavanje se koriste **modemi** (telefonski, kablovski), kao i drugi slični uređaji

Mrežni hardver (3)

- Modem (modulator-demodulator) je uređaj koji konvertuje digitalni signal u analogni koji se prenosi, a zatim obrnuto konvertuje preneti signal u digitalni; koristi se za kablovski ili ADSL pristup internetu
- Modem se obično zakupljuje od dobavljača interneta i priključuje na:
 - parice fiksne telefonije
 - koaksijalne kablove kablovske televizije
 - bežične mreže mobilnih operatera

ADSL modem sa bežičnim ruterom

kablovski modem

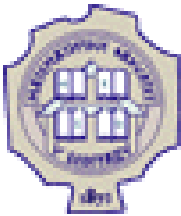
Mrežni hardver (4)

- Hab (hub) - dobijene poruke prosleđuje svim priključenim uređajima
- Most (bridge) - povezuje više od dva nezavisna uređaja ili mreže; poruka se šalje samo uređajima u mreži primaoca
- Svić (switch) - povezuje više od dve nezavisne mreže i pakete prosleđuje samo primaocu ili mreži u kojoj se nalazi primalac
- Ruter (router) - kompleksniji uređaj namenjen povezivanju raznorodnih mreža i povezivanju mreža sa Internetom

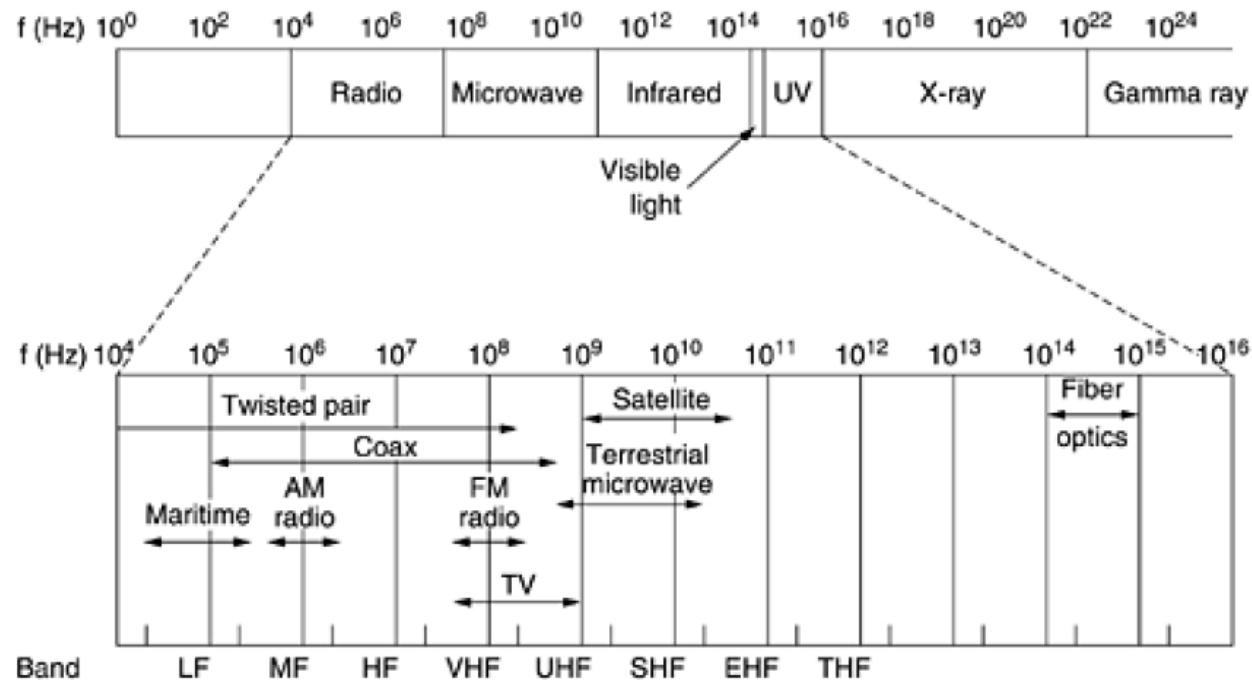

Komunikacioni kanali

- Da bi se uređaji unutar mreže povezali među sobom koriste se komunikacioni kanali kao što su kablovi ili bežični prenosni sistemi
- Osnovna mera kvaliteta komunikacionog kanala jeste **brzina prenosa** koja se brojem bita koji se mogu preneti u jednoj sekundi (bit/s)
- Uzimajući u obzir aktuelne tehnologije prenosa na računarskim mrežama, češće se koristi jedinica Megabit u sekundi Mbps, ili Gigabit u sekundi Gbps
- Brzina prenosa je fizička karakteristika komunikacionog kanala i zavisi od frekvencijskog opsega koji se može propustiti kroz kanal bez gubitka signala

Komunikacioni kanali (2)

Podela elektromagnetnog spektra

- S obzirom da je brzina prenosa podataka srazmerna frekvencijskom opsegu, sa slike se jasno vidi zbog čega optički kablovi daju najbolje performanse

Komunikacioni kanali (3)

- Ožičene komunikacije

- Ukrštene parice - najkorišćeniji način komunikacije

- Uređaji se povezuju korišćenjem uvijenih uparenih izolovanih bakarnih žica, slično povezivanju običnih telefona
 - Žice se uparuju i uvijaju kako bi se smanjile smetnje u komunikaciji
 - Razlikuju se obično kablovi kategorije 3 koji se koriste u telefoniji i kablovi kategorije 5 koji se koriste za povezivanje računara
 - Brzina prenosa kroz ovakav medijum obično varira od 2Mbps do 100Mbps

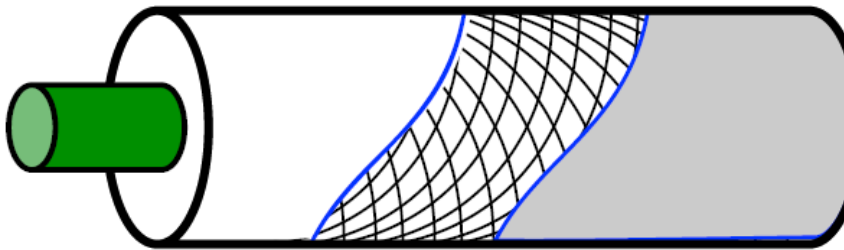

Komunikacioni kanali (4)

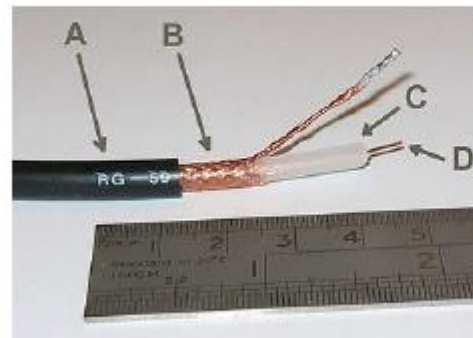
- Ožičene komunikacije

- Koaksijalni kablovi - obično se koriste za televizijske kablovske sisteme, a koriste se i u LAN mrežama itd.

- Kablovi se sastoje od centralne bakarne ili aluminijumske žice obmotane savitljivim izolatorskim slojem, oko kojega je opet obmotan provodni sloj tankih žica, sve obmotano spoljašnjom izolacijom
- Koaksijalni kablovi omogućuju brzinu prenosa do 200Mbps (čak i do 500Mbps), uz manju osetljivost na elektromagnetne smetnje

Shematski prikaz koaksijalnog kabla

Izgled koaksijalnog kabla i konektora

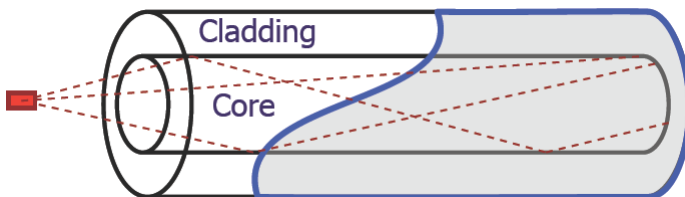

Komunikacioni kanali (5)

- Ožičene komunikacije

- Optički kablovi - prave se od velikog broja (stotina, hiljada) veoma tankih staklenih vlakana umotanih u zaštitni sloj

- Podaci se prenose svetlosnim talasima koje emituje mali laserski uređaj
 - Na ovakve kablove ne utiču smetnje prouzrokovane elektromagnetnim zračenjima
 - Nedostatak je što su skupi i komplikovani za instalaciju, pa se uglavnom koriste za osovinski deo mreže (mrežnu kičmu), na koji se onda koaksijalnim kablovima ili ukrštenim paricama povezuju pojedinačni uređaji
 - Brzina prenosa je velika, može da ide i do nekoliko triliona bps, a najčešće se koriste za mreže koje imaju brzinu od 10 Gbps

Komunikacioni kanali (6)

- Bežične tehnologije

- Ne koriste kablove za prenos podataka
- To je posebno praktično u slučaju prenosivih računara, mobilnih uređaja ili relativno udaljenih lokacija za koje bi uspostavljanje kablovske mreže bilo nedopustivo skupo
- Umesto kablova koriste se radio talasi, mikro talasi, infracrveni zraci
- Podaci se prenose moduliranjem amplitude, frekvencije ili faze talasa
- Danas su najčešće sledeće bežične tehnologije:
 - **Bluetooth** – koristi se za komunikaciju na veoma malim razdaljinama (do deset ili do sto metara u zavisnosti od klase uređaja)
Brzine prenosa idu do 3Mbps
Koristi radio talase i može da prode i kroz čvrste prepreke
Koristi se uglavnom za komunikaciju računara sa perifernim uređajima kao i u mobilnoj telefoniji.

Komunikacioni kanali (7)

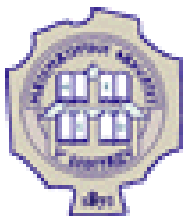
○ Danas su najčešće sledeće bežične tehnologije:

- **Bežični LAN** - (WLAN, WiFi) tehnologija koja koristi radio talase za bežičnu komunikaciju više uređaja na ograničenom rastojanju (nekoliko desetina ili stotina metara)
U zavisnosti od standarda, brzina prenosa ide od 10Mbps do 50Mbps (u najnovije vreme i do 600Mbps)
Najrašireniji standard za bežičnu LAN komunikaciju je IEEE 802.11.
- **Čelijski sistemi** - način prenosa podataka veoma sličan onom koji se koristi u mobilnoj telefoniji
Za komunikaciju se koriste radio talasi i sistemi antena koje pokrivaju određenu geografsku oblast, pri čemu se signal od odredišta do cilja prenosi preko niza antena
- **Zemaljski mikrotalasi** - koriste antensku mrežu na Zemlji
Za komunikaciju koriste mikrotalasi niske frekvencije koji zahtevaju da antene budu optički vidljive, tako da se one obično smeštaju na visoke tačke (vrhove brda, tornjeve, nebodere)
Antene mogu da budu udaljene i do pedesetak kilometara

Komunikacioni kanali (8)

- Danas su najčešće sledeće bežične tehnologije:
 - **Komunikacioni sateliti** – koriste mikrotalase za komunikaciju tako što se prenos između dve tačke koje nemaju optičku vidljivost ostvaruje poprečnom komunikacijom preko komunikacionih satelita
Sateliti se obično nalaze u orbiti na visini od 36 hiljada kilometara
Na ovaj način se, pored računarske komunikacije, obično prenose televizijski i telefonski signal
Brzina komunikacije je relativno mala (npr. 100Mps) u poređenju sa optičkim kablovima, ali ipak ima nekoliko scenarija u kojima je korišćenje satelitske komunikacije pogodnije

Mrežni softver

- Sama mreža ne može ničemu da posluži bez softvera koji će joj omogućiti da funkcioniše. Tu ulogu ima **mrežni softver**
- Da bi se savladala kompleksnost računarskih mreža, mrežni softver se organizuje hijerarhijski
- Na primer, programer pregledača veba ne treba da misli o tome da li će veb stranice primiti preko bežične mreže ili preko Ethernet mreže
 - On treba da se koncentriše samo na aspekte značajne za njegovu konkretnu aplikaciju
 - Sve niže detalje mrežne komunikacije on treba da prepusti nižem sloju mrežnog softvera (koji je prisutan u okviru operativnog sistema, ili čak samog mrežnog hardvera)

Mrežni softver (2)

- Najgrublje posmatrano, mrežni softver može da se podeli na dva nivoa:
 1. Mrežni softver koji omogućuje korišćenje različitih mrežnih uređaja, npr. mrežnih kartica ili modema, jeste **mrežni softver niskog nivoa**. Ova vrsta softvera nalazi se obično u jezgri operativnog sistema, uglavnom u obliku upravljača perifernim uređajima, tzv. drajvera. Drajver upravlja računarskim hardverom i komunikacionom opremom. Korisnik nikada ne koristi ovaj softver direktno, u opštem slučaju on nije ni svestan da taj softver postoji.
 2. Osnovni zadatak **mrežnog softvera visokog nivoa** je da pruži usluge mrežnim aplikacijama koje korisnici koriste. Ove aplikacije pružaju različite usluge korisnicima na mreži, kao što je slanje i prijem elektronske pošte, pregledanje veba i sl.
- Podela na samo dva nivoa (sloja) predstavlja prilično uprošćeno gledište.

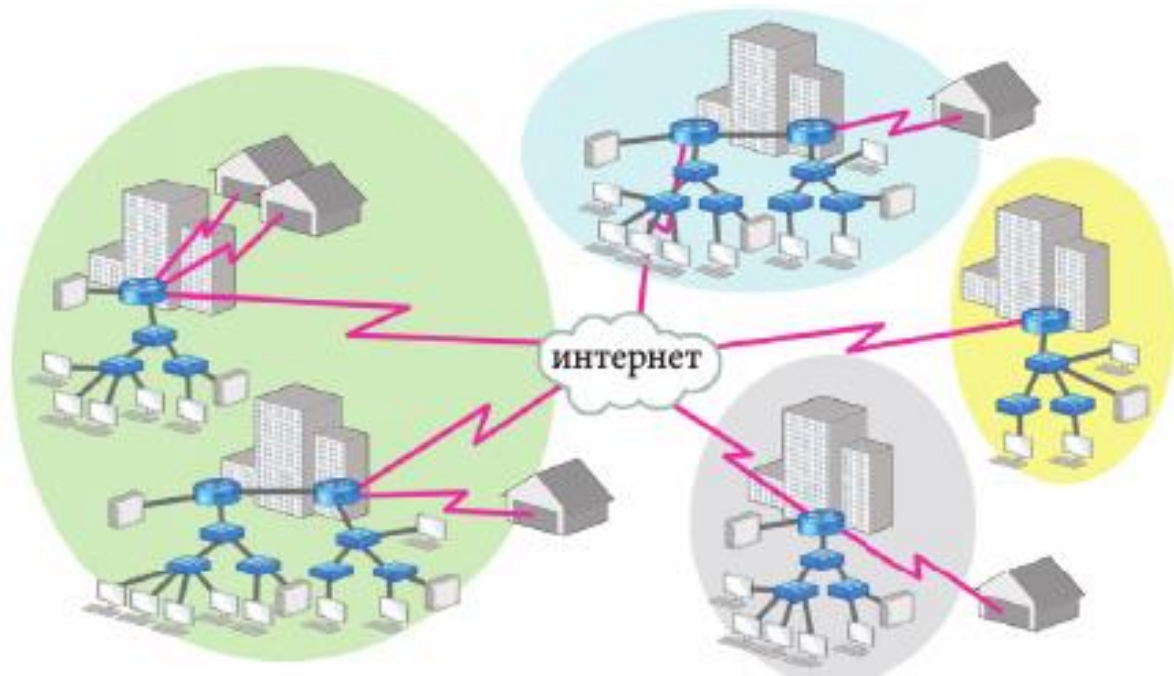

Raspon računarskih mreža

Raspon mreža

- Jedan od kriterijuma za klasifikovanje mreža je i njihova fizička veličina, tj. geografski prostor koji mreža pokriva
- Mreže pokrivaju različite geografske raspone: od mreže dva računara do Interneta
- **Hijerarhijsko umrežavanje**: mreže velikog raspona povezuju manje mreže

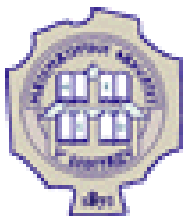
Raspon mreža (2)

- Različite tehnologije se koriste za različite raspone mreža
- Prema rasponu, mreže se klasifikuju na sledeći način:
 1. **Personal area network** (PAN) - mreže koje su namenjene za jednog čoveka
Na primer, bežična mreža kojom su spojeni računar, miš i štampač je PAN
Ovakve mreže obično pokrivaju raspon od nekoliko metara i koriste bilo žičanu bilo bežičnu komunikaciju

Raspon mreža (3)

- Prema rasponu, mreže se klasifikuju na sledeći način:
 2. **Local area network (LAN)** - mreža koja povezuje uređaje na relativno malim udaljenostima, najčešće nekoliko kancelarija u okviru jedne poslovne zgrade
Ovakve mreže se tradicionalno vezuju na žičanu komunikaciju kroz mrežne kablove, iako nove tehnologije daju mogućnost korišćenja postojećih kućnih instalacija (koaksijalnih kablova, telefonskih linija i električnih linija) za komunikaciju, kao i mogućnost korišćenja bežične komunikacije
 3. **Campus area network (CAN)** - ove mreže povezuju više lokalnih mreža u okviru ograničenog geografskog prostora (npr. u okviru jednog univerziteta, kompanije, vojne baze, itd.)
Na primer, više mreža zasebnih fakulteta u okviru jedne lokacije univerziteta (kampus) se povezuje u jedinstvenu celinu
Tehnologija za povezivanje je obično ista kao i kod LAN
Sada se odvojene zgrade CAN- obično povezuju bežičnim putem

Raspon mreža (4)

- Prema rasponu, mreže se klasifikuju na sledeći način:
 4. **Metropolitan area network** (MAN) - ove mreže povezuju veće geografske prostore (najčešće nivoa grada ili jako velikog kampusa)
MAN obično povezuje više lokalnih mreža (LAN) korišćenjem veoma brze kičme komunikacije (eng. backbone), koja je najčešće izgrađena od optičkih veza
 5. **Wide area network** (WAN) - one povezuju izrazito velike geografske prostore, često šire od granica jednog grada, oblasti, a često i države
U današnje vreme, WAN mreže su obično u sastavu Interneta
WAN infrastrukturu obično održavaju komercijalne kompanije (najčešće telefonske i telekomunikacione) i one iznajmljuju usluge korišćenja
Za povezivanje u okviru kičme se koriste brze veze, najčešće optičke i satelitske

Topologija računarskih mreža

Topologija mreža

- Topologija mreže predstavlja način na koji su povezane među sobom različite komponente mreže, kao i način na koji interaguju
- Dva nivoa topologije mreže:
 - fizička topologija - određena rasporedom kablova i bežičnih veza
 - logička topologija - određena tokom podataka

- Radi jednostavnosti, dalje neće biti pravljena razlika između fizičke i logičke topologije

Topologija mreža (2)

- Različite topologije razlikuju se prema osnovnoj ceni (koliko se ulaže u baš taj oblik povezivanja), ceni komunikacije (koliko je vreme potrebno za prenos poruke) i pouzdanosti (mogućnosti prenosa podataka u slučaju otkaza nekog čvora ili veze)
- Najopštije posmatrano, postoje dva ključna načina povezivanja:
 1. zajednički komunikacioni kanal (broadcast)
 2. direktna veza od čvora do čvora (point-to-point)

Zajednički komunikacioni kanal

- Ove mreže se sastoje od zajedničkog komunikacionog kanala preko kojg komuniciraju svi računari povezani u mrežu
 - Računari šalju kratke poruke (pakete) na mrežu postavljajući ih na komunikacioni kanal, pri čemu svaka poruka sadrži i identifikaciju željenog primaoca
 - Poruku svi primaju, pri čemu je onaj kome je namenjena jedini prihvata, dok je ostali odbacuju
- Ovaj način povezivanja se obično koristi za komunikaciju u okviru manjih, lokalnih mreža
- Isti fizički medijum se može koristiti za simultanu komunikaciju više čvorova bez međusobnog ometanja
- Pristup uređaja kanalu se može određivati **statički**, kada svaki uređaj ima unapred određena pravila kako i u kom delu kanala sme da vrši komunikaciju ili **dinamički** kada se pristup uređaja kanalu određuje na osnovu trenutnog stanja i dostupnosti kanala

Zajednički komunikacioni kanal (2)

- Neki od osnovnih načina deljenja zajedničkog kanala su:
 - Deljenje vremena (time division multiplexing - TDM) - jedan od načina statičke alokacije kanala je tzv. deljenje komunikacionog kanala korišćenjem deljenja vremena
U tom slučaju svaki uređaj komunicira u tačno određenom vremenskom trenutku, pri čemu se uređaji naizmenično smenjuju
 - Deljenje frekvencije (frequency division multiplexing - FDM) - drugi način statičke alokacije kanala
Svaki uređaj komunicira u okviru određenog frekvencijskog opsega
 - Deljenje talasne dužine (wave division multiplexing - WDM)
Specijalni naziv za deljenje frekvencije u slučaju kada se radio o optičkoj komunikaciji

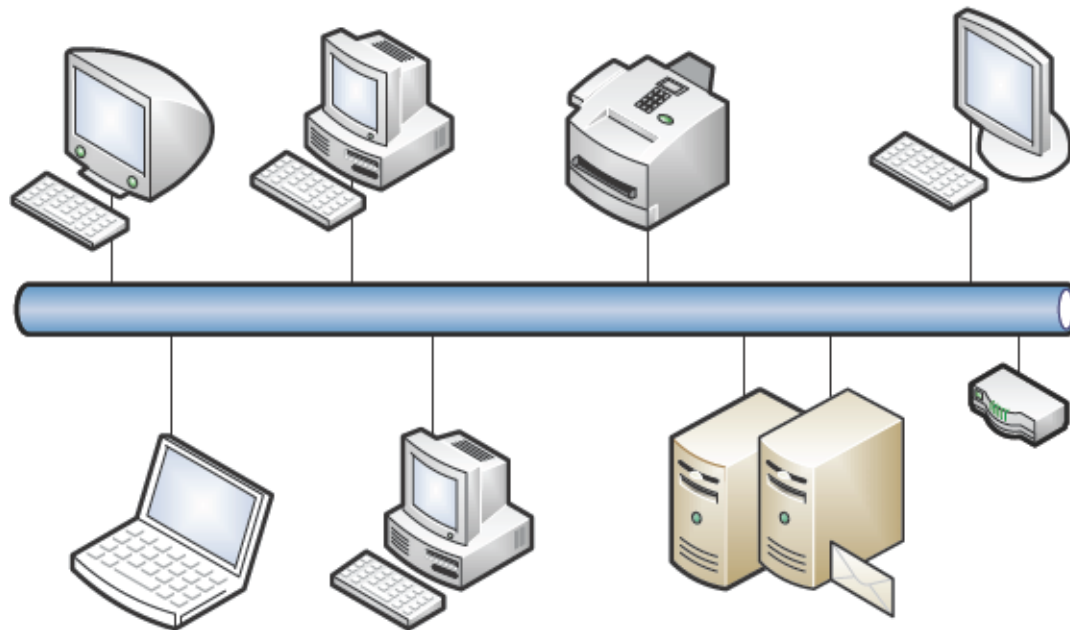

Zajednički komunikacioni kanal (3)

- Neki od osnovnih načina deljenja zajedničkog kanala su:
 - Deljenje kodiranjem (code division multiple access - CDMA) – je jedan od novijih načina statičkog deljenja kanala, u okviru kog se koristi teorija kodiranja kako bi se iz primljenog paketa informacija izdvojile informacije relevantne za određeni čvor.
 - CSMA/CD (carrier sense multiple access with collision detection) je najkorišćenija tehnika dinamičkog deljenja kanala
Ova tehnika se koristi u okviru Ethernet LAN mreža.
 - U ovom slučaju se poštuje protokol da svaki uređaj posmatra (tj. osluškuje) da li kanalom već teče neka komunikacija pre nego što počne da šalje podatke
 - Ukoliko se primeti da neko drugi istovremeno pokušava da pošalje podatak, uređaj prekida svoje slanje, čeka određeno vreme i pokušava ponovo

Zajednički komunikacioni kanal (4)

Primer mreže sa zajedničkim komunikacionim kanalom

Tipovi topologije mreže

- Razlikuju se četiri glavna tipa topologije mreže:
 1. **Magistrala** – mreža povezuje svoje komponente jednim istim kablom i informacija se istovremeno raznosi svim primaocima
 - Za ovaj tip mreže tipično je korišćenje koaksijalnog kabla
 - Saobraćaj se odvija u oba smera, pa pri većem opterećenju može da dode do „sudaranja“ poslatih paketa ili zagušenja kanala
 2. **Zvezda** - u zvezdastoj mreži, svi učesnici su povezani na jednu istu centralnu tačku (čvor-računar ili drugi uređaj) a informacija putuje od pošiljaoca prema primaocu isključivo preko te centralne tačke
 - Cena uspostavljanja mreže je niska, takođe i cena komunikacije, ali je zagušenje u centralnom čvoru često
 - Zato se obično na nivou centralnog čvora postavlja komutator (switch)

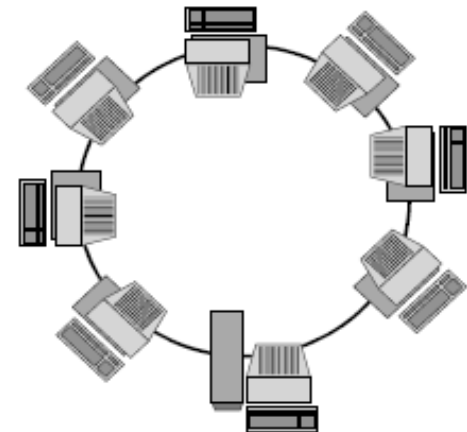
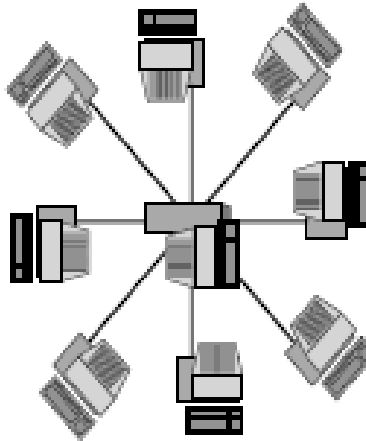
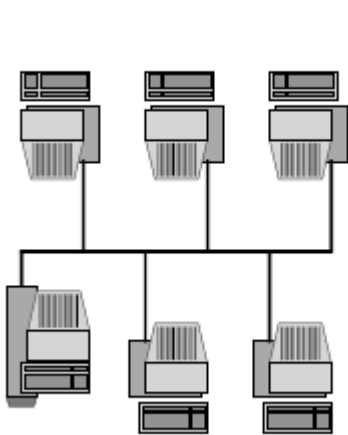

Tipovi topologije mreže (2)

- Razlikuju se četiri glavna tipa topologije mreže:
 3. **Prsten** - mreža sa topologijom prstena ima sve svoje komponente na istom kablju, ali taj kabl nema krajeve
 - Štaviše, informacija se kreće samo u jednom, strogo određenom pravcu
 - Ukoliko neki od čvorova mreže sa topologijom prstena otkáže, to neće uticati na funkcionisanje ostatka mreže
 - Medutim, otkaz na komunikacionom kanalu rezultuje potpunim prekidom mrežnog saobraćaja
 4. **Potpuna povezanost** - u mreži sa topologijom potpune povezanosti svaki čvor poseduje posebnu vezu sa svakim od preostalih čvorova
 - Koristi se samo kod sasvim malih mreža i to iz razloga pouzdanosti, jer redundansa smanjuje osetljivost na padove u mreži
 - Varijante topologije potpune povezanosti su topologije delimične povezanosti, u kojima neke od veza između čvorova izostaju

Tipovi topologije mreže (3)

Primeri mreža sa topologijom magistrale, zvezde i prstena

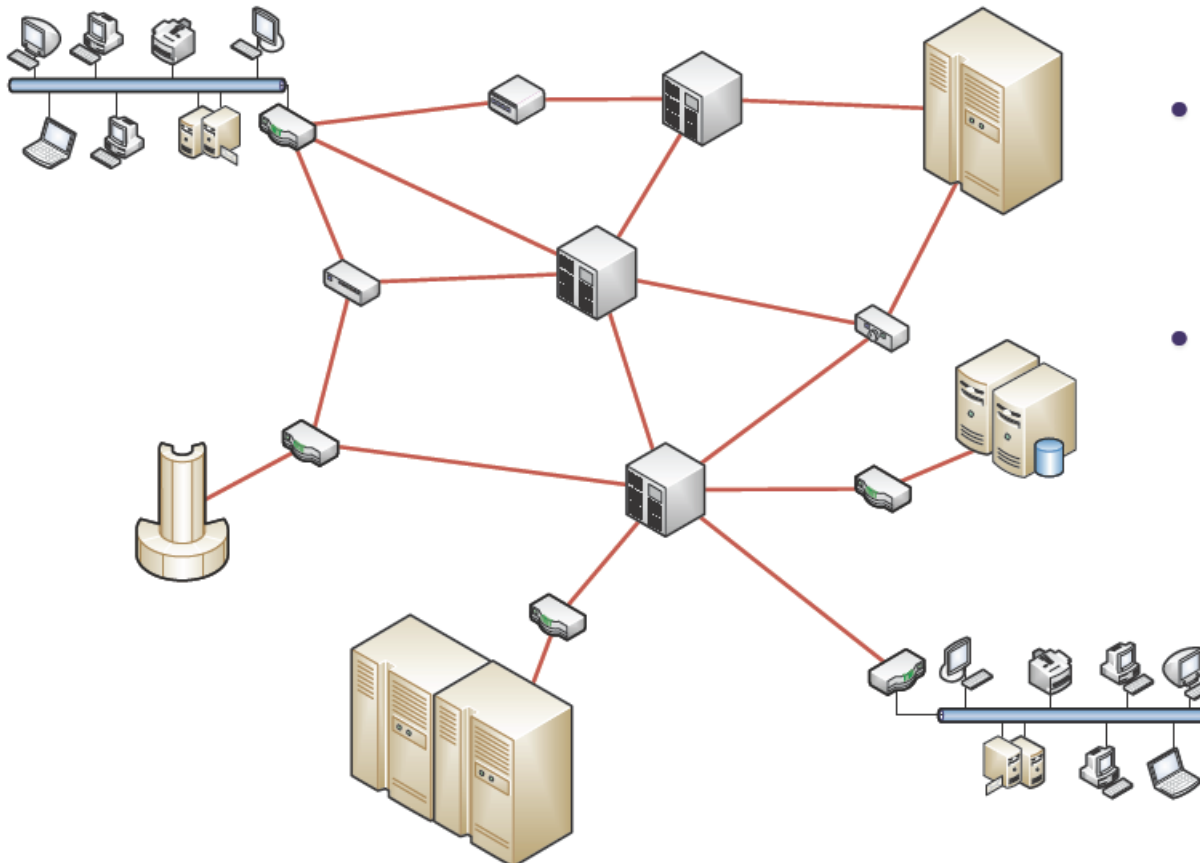

Direktne čvor-čvor veze

- Kod ove vrste povezivanja, mreže se sastoje od velikog broja direktnih veza između individualnih parova računara
- Kako bi informacija stigla od jednog do drugog čvora, obično je potrebno da prođe kroz niz posrednih čvorova
- Ovaj način komunikacije se obično koristi u okviru velikih mreža
- Ovde je često je moguće da informacije putuju različitim putanjama, tako da je izbor pogodne putanje obično veoma značajan za efikasnost komunikacije

Direktne čvor-čvor veze (2)

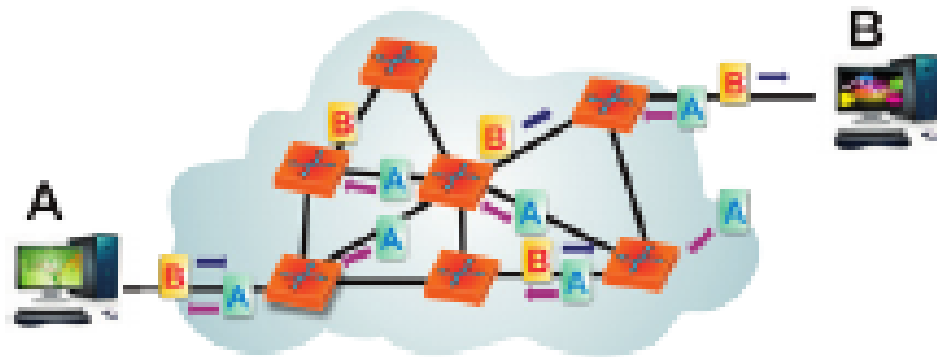
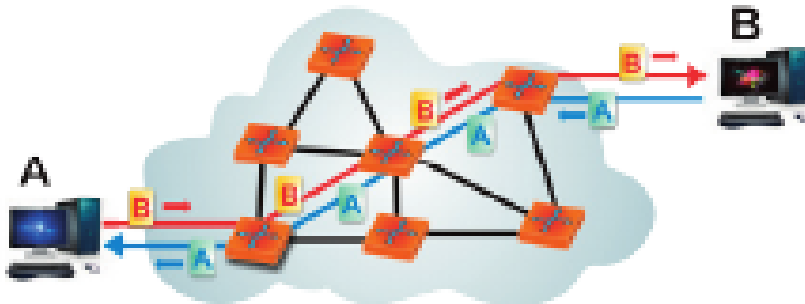

Primer mreže sa direktnim vezama čvor-čvor

Direktne čvor-čvor veze (3)

- Izbor putanje između čvorova je bitan za efikasnost komunikacije
- Komutiranje (switching) - određivanje putanje pre ili tokom same komunikacije

Primer komutiranja pri komunikaciji čvor-čvor

Direktne čvor-čvor veze (4)

- U zavisnosti od načina određivanja putanje i načina slanja informacije razlikuju se sledeći tipovi komunikacije:
 - **Komutiranje kanala** (circuit switching) - pre započinjanja komunikacije ostvaruje se trajna fiksirana putanja (kanal) između čvorova i sva informacija se prosleđuje kroz uspostavljenu putanju
 - Na ovaj način funkcionišu mreže fiksne telefonije
 - Kanal (vod) je rezervisan sve dok se eksplicitno ne raskine, te je ovaj način komunikacije prilično skup.
 - Kroz brze direktne veze između unutrašnjih čvorova obično se simultano odvija prenos podataka vezanih za komunikaciju između različitih parova perifernih čvorova.
 - Ta simultana komunikacije se obično postiže korišćenjem FDM ili TDM
 - **Komutiranje poruka** (message switching) - Svaka poruka koja se šalje putuje zasebnom putanjom.

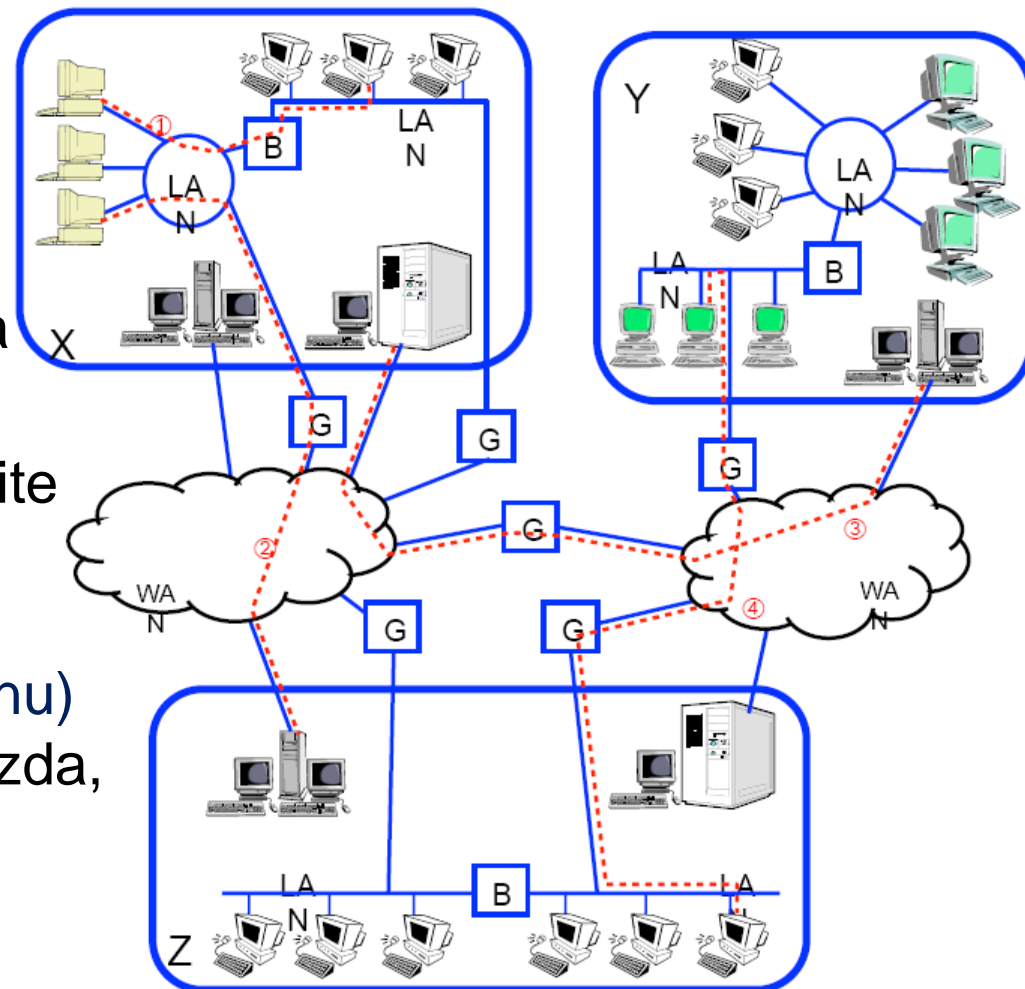
Direktne čvor-čvor veze (5)

- U zavisnosti od načina određivanja putanje i načina slanja informacije razlikuju se sledeći tipovi komunikacije:
 - **Komutiranje paketa** (packet switching) - poruke se pre slanja dele na zasebne manje pakete, i svaki paket putuje svojom zasebnom putanjom, da bi se na odredištu paketi ponovo sklopili u jedinstvenu poruku
 - Prednost ovog načina slanja je u tome što delovi poruke (paketi) praktično paralelno putuju kroz mrežu i time mogu brže da stignu do odredišta
 - Komutiranje je lakše i sa manje problema, ako je dužina sadržaja koji se prenosi manja

Topologija velike mreže

- Prethodna podela se odnosi na male mreže
- Velika mreža se obično sastoji se od velikog broja međusobno povezanih malih mreža, od kojih svaka ima sopstvenu topologiju
- Velika mreža će imati različite komponente sa različitim topologijama, ali će takođe imati i jednu opštu (generalnu) topologiju koja će biti ili zvezda, ili magistrala, ili prsten

Slojevi kod računarskih mreža

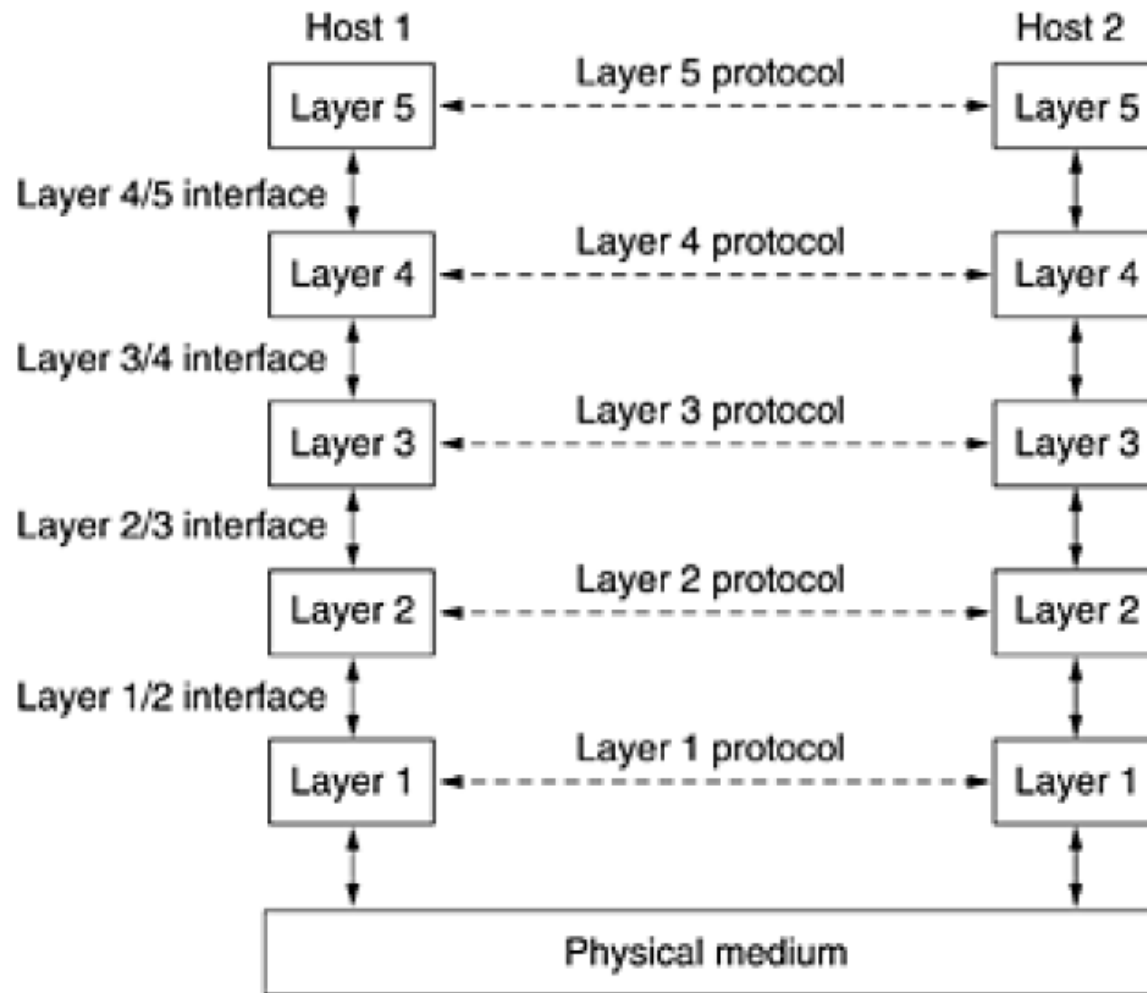

Slojevitost mreža

- Današnje mreže su izrazito kompleksni entiteti
 - Analogija sa računarskim sistemom: sloj hardvera, sistemski i aplikativni softver
- Kako bi se savladala kompleksnost mreža, mreže i mrežni softver se moraju kreirati hijerarhijski, uz postojanje velikog broja zasebnih, precizno definisanih, nivoa tj. **slojeva**
 - Komunikacija na višim slojevima ostvaruje se dostavom poruka na nižim slojevima
 - Viši sloj ne poznaje detalje komunikacije na nižim slojevima, ni obratno
 - Broj slojeva se razlikuje od mreže do mreže
- Na svakom sloju, sprovodi se odgovarajući **protokol komunikacije**
- Protokol je dogovor dve strane o načinu komunikacije
 - Narušavanje protokola čini komunikaciju nemogućom

Slojevitost mreža (2)

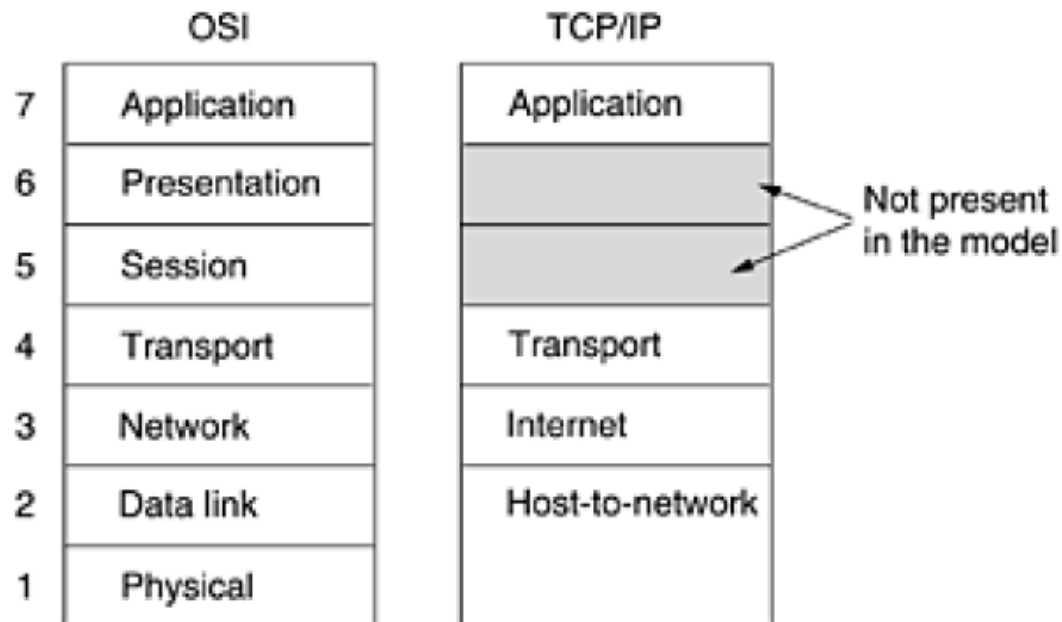

Prikaz komunikacije i protokola komunikacije

Slojevitost mreža (3)

- Istorijski, mreže se obično posmatraju u okviru dva referentna modela:
 - **OSI model** (Open Systems Interconnection) sa 7 slojeva, standardizovan od strane ISO
 - **TCP/IP model** sa 4 sloja, prisutan u okviru Interneta

Slojevitost mreža (4)

Sledi opis uloga najznačajnijih slojeva u okviru referentnog modela:

- **Fizički sloj** (physical layer) - najniži, fizički sloj
 - Obezbeđuje postojanje komunikacionog kanala i mogućnost slanja i primanja pojedinačnih bitova kroz komunikacioni kanal
 - Na ovom sloju se obično ne vrši nikakva kontrola grešaka
- **Sloj veze podataka** (data link layer)
 - Višim slojevima obezbeđuje postojanje pouzdanog kanala komunikacije u kome se:
 - greške automatski detektuju i ispravljaju (error control)
 - automatski se vodi računa o brzini slanja podataka kako se ne bi desilo da brzi uređaji zagušuju sporije (flow control)
 - Ukoliko se koristi zajednički kanal komunikacije, na ovom sloju se vrši kontrola pristupa uređaja komunikacionom kanalu (medium access control)

Slojevitost mreža (5)

- **Mrežni sloj** (network layer) - bavi se povezivanjem više računara u mrežu
 - Osnovni zadatak u okviru ovog sloja je **rutiranje** (routing), tj. određivanja putanja paketa koji putuju kroz mrežu kako bi se odredio efikasan način da stignu na svoje odredište
 - Kako bi se odredila putanja, neophodno je uvođenje sistema adresiranja
 - Ukoliko se povezuju heterogene mreže (sa različitim shemama adresiranja), na ovom sloju se vrši prevođenje adresa
 - Na primer, na nižim slojevima se obično koriste fizičke MAC adrese, a na višim IP adrese
 - Svaki čvor u mreži uključen u komunikaciju mora da implementira mrežni protokol, da razume odredišnu adresu i da na osnovu ovoga odluči kome će da prosledi primljenu poruku
 - Najpoznatiji protokol ovog sloja je koji se koristi u okviru Interneta je Internet Protocol (IP)

Slojevitost mreža (6)

- **Transportni sloj** (transport layer) - ima zadatak da prihvata podatke sa viših slojeva, deli ih na manje jedinice (pakete), šalje te pakete na odredište korišćenjem nižih
 - Obično se na ovom sloju razlikuju dve vrste protokola: protokoli sa uspostavljanjem konekcije i protokoli bez uspostavljanja konekcije
 - Protokoli koji zahtevaju uspostavljanje konekcije garantuju da će poslati podaci zaista i stići na odredište u istom redosledu u kojem su i poslati
 - Protokoli bez uspostavljanja konekcije ne daju ovakve garancije, ali je prenos podataka obično brži
 - Za razliku od protokola mrežnog sloja koji moraju da budu implementirani u svakom čvoru lanca komunikacije, protokoli transportnog sloja moraju biti implementirani jedino na krajnjim čvorovima komunikacije (host čvorovima)

Slojevitost mreža (7)

- Ruteri (uredaji koji posredno učestvuju u komunikaciji prenošenjem paketa) obično nisu svesni detalja transportnih protokola
- Transportni protokoli se, dakle, mogu smatrati protokolima kojim komuniciraju dva host računara
- S obzirom da na istom host računaru obično postoji više različitih programa koji imaju potrebu za komunikacijom (svaki korišćenjem zasebnog aplikacionog protokola, ali zajedničkim korišćenjem transportnog protokola), zadatak transportnih protokola je i da vrše tzv. **multipleksovanje**
 - Multipleksovanje se obično ostvaruje kroz koncept **portova** koji predstavljaju brojeve na osnovu kojih se određuje kom programu pokrenutom na host računaru pripada paket primljen na transportnom sloju
- Najkorišćeniji protokoli ovog sloja (koji se koriste u okviru Interneta) su **Transfer Control Protocol (TCP)** i **User Datagram Protocol (UDP)**

Slojevitost mreža (8)

- Aplikacioni sloj (application layer) - definiše protokole koje direktno koriste korisničke aplikacije u okviru svoje komunikacije
 - Ovi protokoli su prilagođeni specifičnim zahtevima aplikacija
 - Aplikacioni protokoli u protokoli kojima dva programa tj. dve aplikacije komuniciraju
 - Najkorišćeniji protokoli ovoga sloja u okviru Interneta su
 - HyperText Transfer Protocol (**HTTP**) koji se koristi za prenos veb stranica
 - **SMTP**, **POP3**, **IMAP** koji se koriste u za prenos elektronske pošte
 - File Transfer Protocol (**FTP**) koji se koristi za prenos datoteka
 - itd.

Zahvalnica

Delovi materijala ove prezentacije su preuzeti iz:

- Skripte iz predmeta Uvod u veb i internet tehnologije, na Matematičkom fakultetu Univeziteta u Beogradu, autor prof. dr Filip Marić
- Prezentacija iz predmeta Uvod u veb i internet tehnologije, na Matematičkom fakultetu Univeziteta u Beogradu, autor dr Vesna Marinković
- Skripte iz predmeta Informatika na Univerzitetu Milano Bicocca, autor dr Dario Pescini